
УДК 811(09)

**МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ
«УКРАЇНСЬКА МОВА СЕРЕД ІНШИХ
СЛОВ'ЯНСЬКИХ: ЕТНОЛОГІЧНІ ТА
ГРАМАТИЧНІ ПАРАМЕТРИ»**

5–6 листопада 2009 року у Кривому Розі відбулася Міжнародна наукова конференція **«Українська мова серед інших слов'янських: етнологічні та граматичні параметри»**, присвячена світлій пам'яті видатного українського мовознавця Олександра Васильовича Царука, який у розквіті творчих сил, у свої тридцять вісім, завершив роботу над докторською дисертацією, що репрезентувала нетрадиційний підхід до розв'язання проблем походження слов'янських мов, з'ясування місця української мови серед інших слов'янських, основних етнологічних і граматичних параметрів українського глотогенезу. На таку розвідку, очевидно, зважився б не кожен науковець, тим більше молодий периферійний доцент, який усвідомлював, на скільки підводних каменів він наражатиметься у своїх наукових пошуках і висновках. Він не встиг привселюдно захистити свої теоретичні положення. Невблаганна смерть забрала з наукових рядів молодого та перспективного лінгвіста, однак його праця **«Українська мова серед інших слов'янських: етнологічні та граматичні параметри»** знайшла своїх читачів не лише в Україні, а й далеко за її межами. Понад 90 осіб (з-поміж яких 49 стали очними учасниками) засвідчили своє бажання долучитися до пошанування його пам'яті. І попри всі перешкоди (епідемія грипу, оголошення карантину і т. ін.) конференція відбулася. Імовірно, на те була Божа воля.

Конференція розпочалася з демонстрування відеороликів, що під звуки українських мелодій проілюстрували життєвий і науковий шлях Олександра Васильовича. Лейтмотивом стала, звичайно, пісня **«У райським саду»** (*«На могилі моїй посадить молоду яворину. І не плач-*

© Ж.В. КОЛОЇЗ, 2010

те за мною, за мною заплаче рідня. Я любив Вас усіх, та найбільше любив Україну. Певно, в цьому і є та найважча провина моя...»), рядки з якої вирізьблено й на надмогильному пам'ятнику. Епіграф матеріалів конференції видруковано у програмі (крім української, ще й польською): *Миготить полум'я свічки... Реквієм Моцарта оживлює пам'ять. Повертає, надихає, остівує... Олександр Васильович Царук... Стрімкий політ крізь життя обірвався занадто передчасно — лунає в думках. З незбагнених причин навічно бракує звучання чистого і прозорого джерела його людяності, шляхетності, незрадливості, надійності та відданості. Пульсує смутком за натхненними розповідями, щирістю, блиском в очах, нестримним бажанням поділитися збагненим, віднайденим... Але, поступово, зерно пам'яті про нього проростає роздумами про глибинність та далекосяжність уривчастого буття у спільно-досяжному просторі, невгамовною спробою ставити правильні запитання і невтоленою необхідністю знаходити відповіді на них... Пам'ять ця — ніби камертон — налаштовує на необхідну висоту звуків..., на неординарність і необмеженість мислення, пошук нових ідей, освоєння незнаного, горіння, віру... І от уже в серці зоріє прагнення пишати тим, що стрімкість, не заперечивши зростання (науковець став ученим, філолог — мовознавцем, освітянин — просвітником), нагородила Олександра Васильовича дивовижним: шаную-воскресінням — бути натхненням! Свічка догорає... Музика змінюється (бринить абсолютно не мінорна)... Життя продовжується...*

З'вітальним словом до учасників конференції звернулися перший проректор Криворізького державного педагогічного університету доктор філософ. наук, професор **Шрамко Ярослав Владиславович** та декан факультету української філології канд. філол. наук, доцент **Іншакова Ірина Опанасівна**. Остання, окрім того, зачитала лист від доктора філол. наук, професора, завідувача кафедри сучасної української мови Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича **Гуйванюк Ніни Василівни (Чернівці)**, сестри Олександра Васильовича, яка з поважних причин не змогла взяти очної участі в конференції.

Своїми «Спогадами про колегу» відкрив пленарне засідання доктор філол. наук, професор кафедри української мови Запорізького національного університету **Білоусенко Петро Іванович (Запоріжжя)**, колишній завідувач кафедри, на якій працював Олександр Васильович Царук. Своїми роздумами про молодого науковця поділилися доктор філол. наук, професор, провідний науковий співробітник Інституту українознавства імені І. Крип'якевича НАН України **Полюга Лев Михайлович (Львів)** («Зіставний аналіз слов'янських мов у концепції Олександра Царука») та доктор філол. наук, професор кафедри мовної підготовки Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ **Поповський Анатолій Михайлович (Дніпропетровськ)** («Із горті славетних...»). З неабияким зацікавленням учасники конференції слухали виступ доктора філол. наук, професора, завідувача кафедри

української мови Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна **Калашника Володимира Семеновича (Харків)** («Лексико-семантична група «змій» в сучасній українській мові: аспекти діяхронічного аналізу»; підготовлено у співавторстві з канд. філол. наук, доцентом цього ж університету **Філоном Миколою Івановичем**). Доктор філол. наук, доцент, завідувач кафедри української мови Криворізького державного педагогічного університету **Колоїз Жанна Василівна (Кривий Ріг)** виголосила доповідь «*Молитва як конфесійний та художній текст*».

На пленарному засіданні були заявлені, однак, на превеликий жаль, не виголошені, доповіді не лише вітчизняних, але й зарубіжних науковців, як-от: «*Варіантність відмінкових закінчень іменників у контексті сучасного українського мовного розвитку*» — **Сологуб Надія Миколаївна (Київ)**, доктор філол. наук, професор, старший науковий співробітник відділу стилістики і культури мови Інституту української мови НАН України; «*Фольклоронім Дунай та проблема етногенезу слов'ян*» — **Колесник Наталія Степанівна (Прага, Чехія)**, канд. філол. наук, доцент, лектор української мови Карлового університету; «*Ад прыказкі да анты-прыказкі (эвалюцыя жанру)*» — **Іванов Євген Євгенович (Могильов, Білорусь)**, канд. філол. наук, доцент, завідувач кафедри англійського, загального і слов'янського мовознавства Могильовського державного університету імені А.А. Кулешова; «*Вербалізовані символи культури*» — **Токарев Григорій Валерійович (Тула, Росія)**, доктор філол. наук, професор, завідувач кафедри документознавства і стилістики російської мови Тульського державного університету ім. Л.М. Толстого; «*Wył prawdziwym ukraincem*» — **Maryna Biłozor-Twady (Варшава, Польща)**, перекладач, колишня студентка Олександра Васильовича. Зазначені наукові розвідки увійшли до збірника наукових праць, який видруковано до початку роботи конференції (*Українська мова серед інших слов'янських: етнологічні та граматичні параметри: [матеріали Міжнародної наукової конференції]* (Кривий Ріг, 5–6 листопада 2009 р.) / М-во освіти і науки України; Криворізький державний педагогічний університет. — Кривий Ріг: Видавничий дім, 2009. — 570 с.)

Учасники конференції отримали привітання від студентів та аспірантів (у їхньому виконанні прозвучали пісні «Україні», «Соколята» та ін.).

Пленарне засідання завершилося покладанням квітів на могили Олександра Васильовича та Наталії Анатоліївни Царуків.

Крім пленарного, передбачалася робота п'яти секцій (до того ж попередньо друга секція мала дві підсекції). У першій секції («**Традиція генеалогічного й типологічного розподілу слов'янських мов. Фонетична система української мови як свідчення її самобутності**») порушено загальнотеоретичні лінгвістичні проблеми, розглянуто питання національної самобутності мови загалом й української зокрема, з'ясовано місце української мови серед інших слов'янських, репрезентовано особливості фонетичної системи передусім української мови, а саме: канд. філол. наук, доцент **Гамалі Ольга Ігорівна (Кривий Ріг)**

(«Отражение особенностей национального коммуникативного поведения в драматургии (на материале пьес М. Булгакова и В. Винниченко»); доктор філол. наук, професор **Глуценко Володимир Андрійович**, канд. філол. наук, доцент **Овчаренко Вадим Миколайович**, канд. філол. наук, доцент **Рябініна Ірина Миколаївна** (*Слов'янськ*) («Лексичні запозичення як джерело вивчення історії східнослов'янських мов у концепції О.О. Шахматова, М.М. Дурново та А.Ю. Кримського»); доктор філол. наук, професор **Козлов Анатолій Васильович** (*Кривий Ріг*) («За критеріями людства»); канд. філол. наук, старший викладач **Коротич Катерина Володимирівна** (*Харків*) («Контрпропагандистські стратегії і тактики в радянському дискурсі 1941–1945 років»); аспірант **Косьонкіна Ганна Юрійівна** (*Слов'янськ*) («Теоретичні проблеми історико-типологічних досліджень в історіографії мовознавства»); канд. філол. наук, доцент **Микитюк Оксана Романівна** (*Львів*) («Самобутність української фонетичної системи»); аспірант **Пилипенко Євген Михайлович** (*Умань*) («Відображення системи вокалізму говірки селища Стеблів у повісті Івана Нечуя-Левицького «Причепка»»); ст. викладач **Тихонова Оксана Федорівна** (*Краматорськ*) («Фонетична і фонологічна асиміляція англіцизмів як спільна риса процесу запозичення неспоріднених мов (української і китайської)»); канд. філол. наук, доцент **Фаріон Ірина Дмитрівна** (*Львів*) («Термін «руська мова» в контексті історії мови»); аспірант **Фельчак Олександра Олександрівна** (*Слов'янськ*) («Лінгвістичноісторіографічний аспект вивчення генетичних зв'язків слов'янських мов»); аспірант **Холодова Наталя Вікторівна** (*Слов'янськ*) («Учені Празької лінгвістичної школи про морфологічну класифікацію мов»); доктор філол. наук, професор **Царук Ніна Василівна** (*Чернівці*) («Розвиток поглядів С. Смаль-Стоцького на походження української мови у праці Олександра Царука «Українська мова серед інших слов'янських: етнологічні та граматичні параметри»); канд. філол. наук, доцент **Шутак Лариса Богданівна**, викладач **Собко Інна Оттівна** (*Чернівці*) («Мовна політика в Україні: проблеми і перспективи»); канд. філол. наук, професор **Явір Валентина Василівна** (*Кривий Ріг*) («Рідна мова як одна з вузлових ланок духовно-національного буття народу і держави»).

У другій секції науковці з'ясували лексикологічні та фразеологічні проблеми («**Лексика і фразеологія сучасних слов'янських мов як відображення історії, культури, психології слов'янських народів**»). Своїми науковими здобутками поділилися: канд. філол. наук, професор **Арешенков Юрій Олександрович** (*Кривий Ріг*) («Концепт «хата» в поетичному ідіостилі Т. Шевченка»); аспірант **Білка Олена Леонідівна** (*Полтава*) («Зооморфічна метафора у структурі біологічної лексики»); доктор філол. наук, професор **Бочина Тетяна Геннадіївна** (*Татарстан, Росія*) («Коннотативные антонимы в русской паремике»); здобувач **Величко Ганна Глебівна** (*Кривий Ріг*) («Кінетичні паралінгвістичні фразеологізми української мови як мовна реалізація психічних процесів та станів українців»); канд. філол. наук, доцент

Іншакова Ірина Опанасівна (*Кривий Ріг*) («Ботанічна лексика у словнику Є. Славинецького»); канд. філол. наук, доцент **Кажан Валентина Іванівна**, канд. філол. наук, доцент **Калініна Раїса Павлівна** (*Кривий Ріг*) («Запозичені слова як джерело поповнення газетної лексики»); старший викладач **Литовченко Ірина Олександрівна** (*Кривий Ріг*) («Військова справа як одне з джерел поповнення фразеологічної системи української мови»); канд. філол. наук, доцент **Мамчич Інна Петрівна** (*Дніпропетровськ*) («Розвиток лексичного значення слів у сучасній українській мові»); доктор філол. наук, професор, старший науковий співробітник **Мех Наталія Олександрівна** (*Київ*) («Лінгвокультурологема *логос* в українському мовному просторі»); канд. філол. наук, доцент **М'ясянкінна Любов Іванівна** (*Львів*) («Термінологічна лексика в українському рекламному дискурсі»); канд. філол. наук, доцент **Навчук Галина Василівна**, старший викладач **Ткач Алла Василівна** (*Чернівці*) («Проблемні аспекти функціонування українських медичних термінів»); канд. філол. наук, доцент **Шарманова Наталя Миколаївна** (*Кривий Ріг*) («Афоризм у поліпарадигмальному аспекті»); здобувач **Шевченко Сергій Васильович** (*Кривий Ріг*) («Початок формування театральної термінології української мови»); старший викладач **Щербатюк Вікторія Станіславівна** (*Слов'янськ*) («Історія становлення поняття «синонім» у лінгвістиці»); здобувач **Борита Валентина Михайлівна** (*Кривий Ріг*) («Конфесійний стиль української мови: етапи становлення і розвитку»); канд. філол. наук, доцент **Вербовий Микола Володимирович** (*Кривий Ріг*) («Із спостережень над говіркою містечка Кривий Ріг (коло 1911 р.)»); канд. філол. наук, доцент **Віняр Ганна Миколаївна** (*Кривий Ріг*) («Полонізми в діалектному мовленні однієї з говірок Західного Поділля (матеріали до діалектного словника)»); доктор філол. наук, професор **Глуховцева Катерина Дмитрівна** (*Луганськ*) («Граматичні класи слів як одиниці лексику діалектної мовної особистості»); канд. філол. наук, доцент **Голікова Наталія Сергіївна** (*Дніпропетровськ*) («Структурно-ономазіологічна парадигма топонімів — назв вулиць міста Дніпропетровська»); канд. філол. наук, доцент, докторант **Зимовець Галина Вікторівна** (*Київ*) («Атрибутивні двочленні ергоніми в ономазіологічному та когнітивному аспектах»); аспірант **Іншаков Артур Євгенійович** (*Кривий Ріг*) («Актуальні проблеми вивчення кольороназв у лінгвістиці»); канд. геогр. наук, доцент **Казаків Володимир Леонідович**, доктор геолог. наук, професор **Паранько Ігор Степанович**, канд. геогр. наук, доцент **Шипунова Віра Олександрівна** (*Кривий Ріг*) («Географічні урботопоніми міста Кривого Рогу»); аспірант **Клімчук Галина Петрівна** (*Кривий Ріг*) («Лексичні діалектизми в публіцистичній спадщині Михайла Грушевського»); канд. філол. наук, доцент, докторант **Савйолова Любов Анатоліївна** (*Москва, Росія*) («Лакуни в системі руського нареччя (на матеріалі діалектної лексики)»); аспірант **Яніцька Наталія Романівна** (*Львів*) («Мікроергонімія центральних та східних районів Львівщини»).

Ряд наукових розвідок, які порушували проблеми словотвору та морфології, було представлено у третій секції **«Словотвірні і морфологічні особливості слов'янських мов»**, що об'єднала таких учасників: канд. філол. наук, доцент, докторант **Білих Олександр Петрович (Одеса)** («Активні дієприкметники в церковнослов'янській мові української редакції кінця XVI – XVII ст.»); доктор філол. наук, професор **Білоусенко Петро Іванович (Запоріжжя)** («Назви спадків із суфіксом **-ина** та **-щина** в історії української мови»); асистент **Бузько Світлана Андріївна (Кривий Ріг)** («Оказіональні лексичні утворення в текстах української постмодерної прози (функціонально-стилістичний аспект)»); здобувач **Висоцька Тетяна Йосипівна (Львів)** («Сполучники підрядності **бо, ли, да, же** в пам'ятках української мови XVI–XVII ст.»); аспірант **Девальєр Оксана Миколаївна (Полтава)** («Семантична класифікація аббревіатурної лексики сучасної української мови»); доктор філол. наук, професор **Дядечко Людмила Петрівна (Київ)** («О понятії обиходно-масової мовної стихії і її складових частин»); канд. філол. наук, доцент **Качайло Ксенія Анатоліївна (Кривий Ріг)** («Особливості структури і семантики назв місцевості (конфіксальні іменники на **-ок**)»); аспірант **Левакіна Тетяна Василівна (Херсон)** («Місце мікрогрупи соціативності – паралельного зв'язку у прийменниковій системі сучасної української мови»); здобувач **Литвиненко Ольга Вікторівна (Запоріжжя)** («Назви фізичних величин як складові концепту «неозначено велика кількість» в українській мові»); аспірант **Михайличенко Наталія Євгенівна (Львів)** («Способи словотворення українських ойконімів на **-ець**»); перекладач **Московченко Ольга Павлівна (Мелітополь)** («Значення морфеми **бог-/біг-/бож-/біж-/баж-** в українській мові в порівнянні зі співвідносними морфемами у споріднених словах інших слов'янських мов»); доктор філол. наук, професор **Олексенко Володимир Павлович (Херсон)** («Словотвірний потенціал збірних іменників із суфіксами іншомовного походження в сучасній українській мові»); викладач **Савич Катерина Сергіївна (Луганськ)** («Особливості функціонування відаббревіатурних оказіоналізмів у публіцистичному стилі сучасної української літературної мови»); канд. філол. наук, доцент **Сегін Любомир Васильович (Слов'янськ)** («Типи двозонних парадигм дієслів динамічної просторової локалізованості в українській і польській мовах»); доктор філол. наук, професор **Стишов Олександр Анатолійович (Київ)** («Тенденції до автохтонізації в лексиці і словотворенні сучасної української мови»).

Четверта секція об'єднала науковців, предметом зацікавлення яких стали синтаксичні та стилістичні особливості зв'язного тексту (**«Синтаксичні та стилістичні особливості зв'язного тексту»**), зокрема: аспірант **Варна Ганна Сергіївна (Кривий Ріг)** («Прецедентні феномени як елемент політичного рекламного тексту»); канд. філол. наук, доцент **Білоконенко Людмила Анатоліївна (Кривий Ріг)** («Чутки як джерело суспільної конфліктної комунікації»); канд. філол. наук,

доцент **Вавришок Тетяна Іванівна** (*Кривий Ріг*) («Засоби суб'єктивації оповіді в новелах М. Коцюбинського»); канд. філол. наук, доцент **Городецька Вероніка Анатоліївна** (*Кривий Ріг*) («Зміна форми предиката в односкладних реченнях при перекладах з української мови російською»); канд. філол. наук, доцент **Єршова Наталя Володимирівна** (*Кривий Ріг*) («Видо-часова організація складносурядних речень у прозі Євгена Гуцала»); канд. філол. наук, доцент **Конюхова Любов Іванівна** (*Львів*) («Обмежувально-видільні частки як засіб актуалізації в мові реклами»); канд. філол. наук, доцент **Кульбабська Олена Валентинівна** (*Чернівці*) («Теорія скорочених речень у трактуванні С. Смаль-Стоцького та Ф. Гартнера: погляд крізь призму сучасності»); здобувач **Литвинюк Ольга Іванівна** (*Дніпропетровськ*) («Ідеографічні виміри комунікативного ядра сучасної української мови»); доктор філол. наук, професор **Лошаков Олександр Геннадійович** (*Северодвинськ, Росія*) («Сверхтекст как неканоническое текстовое образование»); асистент **Майструк Тетяна Сергіївна** (*Кривий Ріг*) («Стилістичні функції англізмів різних семантичних груп у текстах публіцистичного стилю»); канд. філол. наук, доцент **Малюга Наталія Миколаївна** (*Кривий Ріг*) («Комунікативно-прагматичний підхід до вивчення співвідносних засобів вираження референтно тотожних значень: перехід від однієї системи координат до іншої»); аспірант **Мелкумова Тетяна Володимирівна** (*Кривий Ріг*) («Градація як засіб увиразнення мовлення мас-медіа»); канд. філол. наук, доцент **Мішеніна Тетяна Михайлівна** (*Кривий Ріг*) («Структура і семантика посесивних одиниць в українській мові»); канд. філол. наук, доцент **Остроушко Оксана Андріївна** (*Кривий Ріг*) («Епічно-спонукальні замовляння в українській магичній традиції»); доктор філол. наук, професор **Скаб Мар'ян Стефанович** (*Чернівці*) («Specifika araplace v češtině očima ukrajinisty»); канд. філол. наук, доцент **Талаш Інна Олександрівна** (*Кривий Ріг*) («Вставлені конструкції як маргінальний компонент функціонально-семантичного поля темпоральності в публіцистичних текстах»); канд. філол. наук, доцент **Чумак-Жунь Ірина Іванівна** (*Белгород, Росія*) («Когнитивно-естетическая информация поэтического текста»).

Проблеми дослідження слов'янських мов у сучасній лінгводидактиці обговорювали науковці однойменної п'ятої секції («**Проблеми дослідження слов'янських мов у сучасній лінгводидактиці**»), у роботі якої взяли участь: канд. пед. наук, професор **Бакум Зінаїда Павлівна** (*Кривий Ріг*) («Компетентнісний підхід: проблеми реалізації на профільному рівні навчання української мови»); аспірант **Бондаренко Ганна Олександрівна** (*Кривий Ріг*) («Застосування технології проєктів у формуванні фоностилістичних умінь і навичок учнів»); старший викладач **Борисенко Валентина Володимирівна** (*Чернівці*) («Текст як засіб формування професійної мовленнєвої компетенції майбутніх фахівців економічного профілю»); доктор пед. наук, професор **Кондрашова Лідія Валентинівна** (*Кривий Ріг*) («Духовно-нравственная и эмоционально-интеллектуальная направленность универси-

тетського філологічного освіти); канд. пед. наук, доцент **Павлик Олена Анатоліївна** (*Кривий Ріг*) («Специфічні лексико-граматичні засоби як система орієнтирів у навчанні близькоспорідненого мовлення»); канд. пед. наук, доцент **Токарева Інна Юріївна** (*Тула, Росія*) («Формирование культурно-языковой компетенции школьников при изучении социально дифференцированной лексики»); старший викладач **Цоуфал Любов Сергіївна** (*Кривий Ріг*) («Формування комунікативної компетенції учнів у процесі вивчення морфології»).

На засіданнях секцій відбувалися жваві дискусії, ставилося багато запитань, давалися цінні пропозиції, передусім аспірантам та здобувачам. Робота секцій завершилася підведенням підсумків, де кожен із учасників конференції мав змогу оцінити її, висловити свої міркування щодо необхідності та важливості подібних заходів. Усі присутні відзначили високий рівень організації та проведення конференції, її потужне духовне підґрунтя.

Жанна Колоїз (м. Кривий Ріг)

Zhanna Koloiz (Kryvyi Rig)

INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE „THE UKRAINIAN LANGUAGE AMONG OTHER SLAVIC LANGUAGES: ETHNOLOGIC AND GRAMMATICAL PARAMETERS“.

Мовна мозаїка

ІНТЕГРАЦІЯ – ЦЕ ОБ'ЄДНАННЯ, А НЕ ВХОДЖЕННЯ, ПРИЄДНАННЯ

Сьогодні спостерігаємо досить активне вживання іншомовного слова *інтеграція* та його похідних зі значенням входження, приєднання в різних періодичних виданнях. Напр.: *Ідентифікація України як європейської держави, її інтеграція у світовий простір можливі за умов визнання...* (Право України. – 2009. - № 8. – С. 194); *Більша частина запланованого успішно втілюється в життя, зокрема, інтенсифікувалася інтеграція України в європейський простір вищої освіти...* (Проблеми освіти. – 2005. – Вип. 16. – С. 32); *Такі прилади інтегровані в єдину інформаційно-телекомунікаційну систему ДПС “Гарт”* (Камуфляж. – 2009, жовтень. – С. 3); *...інтеграція національної економіки у світову економічну систему з метою якнайповнішого економічного розвитку...* (Дзеркало тижня, 20.02.2010).

Проте таке вживання неправильне, бо в сучасній українській літературній мові слово **інтеграція** означає “об'єднання в ціле будь-яких окремих частин; об'єднання та координація дій різних частин цілісної системи”, що відповідає значенню співвідносного дієслова **інтегрувати**. Як і **об'єднання**, воно потребує залежного слова у формі родового безприйменникового відмінка, пор.: *об'єднання земель й інтеграція земель, об'єднання говорів й інтеграція говорів, об'єднання зусиль й інтеграція зусиль*. Саме тому замість *інтеграція України у світовий простір* потрібно вживати **входження України до світового простору**; замість *інтеграція України в Євроатлантичне співтовариство* потрібно вживати **приєднання України до Євроатлантичного співтовариства**.

*Тетяна Івасишина,
Наталія Мармоленко*